

بررسی مروری

Review Article

ژورنال کلاب و برگزاری مؤثر آن

سید مسعود حسینی *

Journal club and its effective presentation

M. Hossini

Abstract

Journal club is a classic medical teaching method with over 100 years of history . As a flexible method , it can be used in different areas such as teaching critical appraisal, evidence based medicine, research design, statistics and educational concepts. Several factors are important in success of journal clubs such as: scheduling time, defining goals , continuous attendance of participants and selection of an appropriate presentation format.

Keywords: *Journal Club , Medical Education*

چکیده

ژورنال کلاب یکی از روش‌های کلاسیک آموزش پزشکی با سابقه‌ای بیش از ۱۰۰ سال است. در حال حاضر به دلیل قابلیت انعطاف و تطابق این روش با بسیاری از اهداف آموزشی، می‌توان از آن در زمینه‌های مختلفی مانند آموزش ارزیابی انتقادی، پزشکی مبتنی بر شواهد، طراحی تحقیق، آمار برای دستیاران پزشکی و نیز مفاهیم آموزشی استفاده نمود. عوامل مهم موفقیت ژورنال کلاب عبارتند از: منظم بودن جلسات، داشتن هدف مشخص، حضور مستمر و مؤثر شرکت کنندگان و انتخاب روش مناسب جهت برگزاری جلسات.

کلید واژه‌ها: ژورنال کلاب، آموزش پزشکی

* مربی و عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین

□ مقدمه:

بیش از صد سال است که از ژورنال کلاب به عنوان روشی برای آموزش پزشکی استفاده می‌شود. از جمله اولین بنیان‌گذاران آن به سر جیمز پاژت (۵۴-۱۸۳۵) اشاره شده است. اولین بار سرویلیام اسلر از این روش به صورت کلاسیک در دانشگاه مک‌گیل مونترال کانادا و سپس به نحوی فعال در دانشگاه جان‌هاپکینز جهت آموزش دستیاران پزشکی استفاده نمود. وی این روش را به عنوان چهار چوبی برای بحث و مطالعه در مورد آخرین تحقیقات پزشکی به کار برد. (۵)

ژورنال کلاب از آغاز تا کنون تغییرات زیادی کرده است. این روش در حال حاضر در مراکز آموزش پزشکی و برنامه‌های آموزش دستیاران تقریباً در تمام زمینه‌ها دیده می‌شود. هدف عمده ژورنال کلاب تا دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ میلادی به روز کردن معلومات و اطلاعات شرکت‌کنندگان بود، ولی در حال حاضر به عنوان روشی برای آموزش تفکر انتقادی، تشویق به انجام اقدامات بالینی بر مبنای روش پزشکی مبتنی بر شواهد (Evidence - Based Medicine)، آموزش طراحی تحقیق، آمار زیستی و اپیدمیولوژی به کار گرفته می‌شود. (۶)

استفاده از ژورنال کلاب برای انتقال مفاهیم آموزشی به اعضای هیأت علمی بالینی نیز گزارش شده است. در این روش از ژورنال کلاب به منظور ارائه مقالات در مورد روش‌های آموزشی، ارزشیابی و بحث و تحلیل در مورد آن استفاده می‌شود. این جلسات معمولاً توسط یک عضو هیأت علمی بالینی و یک متخصص آموزش هدایت می‌شود و مقاله‌هایی انتخاب می‌شوند که مشکلات و چالش‌های اعضای در زمینه آموزش و یادگیری را منعکس کنند. (۲)

اگر چه استفاده از ژورنال کلاب مورد تأکید بسیار قرار گرفته است، ولی نارسایی‌هایی از جمله بی‌نظمی و عدم تداوم در برگزاری جلسات به چشم می‌خورد، که علت آن بیشتر کمبود زمان، آمادگی ناکافی برگزار کنندگان، نداشتن هدف معین و عدم علاقه و مشارکت است. (۱) با این حال ژورنال کلاب‌ها به دلیل تنوع و انطباق با اهداف آموزشی متفاوت از اهمیت خاصی برخوردارند. ژورنال کلاب‌ها می‌توانند دانشجو مدار، مشکل مدار، در ارتباط با تجارب آنی یادگیرندگان و یا اهداف بلند مدت آنان باشند. مفاهیم نظری را به اقدامات عملی ربط دهند، متعامل (Interactive) باشند و مهارت‌هایی را بیاموزند که یادگیری بلند مدت را تقویت کند. (۱)

□ مراحل اجرایی برگزاری ژورنال کلاب:

برای برگزاری ژورنال کلاب باید مقدمات زیر مورد توجه قرار گیرد:

الف: تدوین برنامه درسی

تدوین برنامه درسی مشخص اهمیت بسیاری دارد. ابتدا باید برنامه درسی تهیه و سپس از ژورنال کلاب به عنوان وسیله دستیابی به اهداف آموزشی استفاده شود. (۶)

ب: تعیین اهداف

قدم مهم بعدی مشخص کردن هدف ژورنال کلاب است. هدف عمومی تمام ژورنال کلاب‌ها به روز کردن اطلاعات شرکت‌کنندگان است، ولی اهمیت آن در برنامه‌های آموزشی متفاوت است. هدف دیگر تأثیر بر بهبود مهارت‌های بالینی است و در نهایت بعضی از مراکز، ژورنال کلاب را با هدف آموزش روش‌های

می‌گیرند که مدت آن از ۱۵ دقیقه تا ۴ ساعت متغیر است، ولی برگزاری یک جلسه در هفته تا یک جلسه در هر فصل هم دیده شده است. حضور در جلسات ژورنال کلاب باید الزامی و ضروری تلقی شود.

سایر عوامل مؤثر بر افزایش حضور شرکت کنندگان عبارتند از: حفظ انسجام جلسات مربوط به آموزش مفاهیم مانند آمار و اپیدمیولوژی؛ توانایی هدایت جلسه توسط ناظر و توجه به اهداف و انتظارات شرکت کنندگان.^(۶)

□ نحوه برگزاری ژورنال کلاب:

الف) مرحله آمادگی

یکی از روش‌های پیشنهادی این است که ۲ تا ۳ هفته قبل از برگزاری جلسه ژورنال کلاب، عنوان مقاله‌ها انتخاب شوند. چند روز قبل از بحث، مقاله‌های انتخاب شده با استاد مربوطه از نظر بحث و ارزیابی انتقادی، طراحی تحقیق، آنالیز داده‌ها، روایی و غیره مورد بررسی قرار گیرند. ارائه دهندگان مقاله باید مطالعه بیشتری بر روی بحث‌هایی نظیر آمار انجام دهند. همچنین ممکن است از اساتید علاقه‌مند و با تجربه در آن زمینه خاص نیز دعوت به عمل آید.^(۶)

ب) اداره جلسه ژورنال کلاب

روش‌های مختلفی برای به حداکثر رساندن مشارکت و علاقه شنوندگان وجود دارد، مانند نشستن دایره وار و برقراری تماس چشمی بین شرکت کنندگان. ناظر جلسه باید موارد مهم را مشخص و بحث را شروع کند، سپس رئیس جلسه از شرکت کنندگان نظر خواهی کند تا بحث ادامه یابد.^(۶) جلسه را براساس نیاز می‌توان با روش‌های مختلف اداره کرد از جمله:

ارزیابی انتقادی برگزار می‌کنند.

محتوای مقاله‌ها با توجه به اهداف انتخاب می‌شوند. زمانی که هدف برگزاری ژورنال کلاب به روز کردن اطلاعات است بحث در مورد چند مقاله یا یک مقاله مروری توصیه می‌شود، در حالی که برای دستیابی به هدف ارتقاء توان ارزیابی انتقادی، به طور معمول مقاله‌های کمتری انتخاب می‌شوند که با جزئیات بیشتر مورد بررسی قرار می‌گیرد.^(۶)

ج - انتخاب گرداننده

گرداننده ژورنال کلاب می‌تواند یک دستیار ارشد یا یک عضو هیأت علمی باشد. این فرد باید علاقه‌مند به آموزش و معتقد به نقش ارزنده ژورنال کلاب باشد. بعضی تحقیقات به این نتیجه رسیده‌اند که اگر گرداننده، یک عضو هیأت علمی باشد بهتر است و بعضی دیگر معتقدند که اگر دو نفر باشند، مناسب‌تر است.^(۶)

د - ایجاد علاقه در شرکت کنندگان

اهمیت ژورنال کلاب باید نسبت به سایر روش‌های آموزشی مشخص شود. برای ایجاد علاقه‌مندی در شرکت کنندگان، مشارکت فعال و حمایت دست اندرکاران آموزش مانند رئیس بخش، سرپرست آموزش دستیاران و دستیار ارشد اهمیت دارد. سایر عوامل مهم عبارتند از: انتخاب عنوان‌های جالب، بحث‌انگیز و مرتبط با نیاز شرکت کنندگان و مطالعه قبلی مقاله توسط شرکت کنندگان.^(۶)

ه - افزایش حضور شرکت کنندگان

حضور مداوم عاملی مهم در موفقیت ژورنال کلاب است. لذا ژورنال کلاب باید در فواصل منظم برگزار شود تا همه شرکت کنندگان بتوانند وقت خود را با آن تنظیم کنند. بعضی مراکز یک جلسه در ماه در نظر

۱) طرح تجربی

در این روش در چند جلسه اول مقاله‌هایی که روش‌های مختلفی برای مطالعه یک موضوع واحد ارائه کرده‌اند مورد بررسی قرار می‌گیرند. این روش اعضاء جدید را با نقاط قوت و ضعف تحقیقات آشنا می‌کند.

۲) ایجاد بحث و جدل

معمولاً مقاله‌هایی که دارای فرضیه‌ها و نتایج متضاد در مورد یک موضوع هستند انتخاب می‌شوند. در این روش دو گروه از شرکت‌کنندگان با دو دیدگاه مختلف نسبت به قضیه انتخاب می‌شوند و یک عضو هیأت علمی بی‌طرف بحث را پیش می‌برد. این روش برای افرادی مناسب است که باید اطلاعات را از تحقیقات متفاوت استخراج نمایند و سپس ایده و نظریه بسازند.

۳) انتخاب مقالات کلاسیک

دستیاران اغلب به مراجع علمی (Text book) اعتماد و اتکاء دارند. این روش برای غنی کردن زمینه اطلاعاتی آنها در مورد مبانی و تحقیقات انجام شده مناسب است.

۴) تحلیل و سواس گونه یک مقاله

در این روش، جلسه ژورنال کلاب به یک عنوان مقاله اختصاص می‌یابد و در مورد جزئیات طراحی تحقیق و آنالیز داده‌ها بحث‌های موشکافانه صورت می‌گیرد. (۶)

۵) ژورنال کلاب به روش یادگیری بر مبنای مسأله

(Problem Based Learning)

این روش اولین بار توسط دکتر جورابچی معرفی شد. به این صورت که در ابتدای جلسه فقط قسمت‌هایی از مقاله مورد نظر مانند مسأله پژوهش و همچنین چند سؤال باز بین افراد تقسیم می‌شود. سپس افراد، چند گروه تشکیل می‌دهند و در داخل گروه‌ها

(برای مثال در مورد طراحی تحقیق و روش آمار پیشنهادی) بحث و جمع‌بندی صورت می‌گیرد. نتایج کار هر گروه توسط سرگروه‌ها ارائه می‌شود. سپس پیشنهادها با روشی که نویسنده مقاله استفاده نموده است مقایسه و نقاط قوت و ضعف آن مورد بحث قرار می‌گیرد. از مزایای این روش مشارکت فعال همه شرکت‌کنندگان در موضوع مورد بررسی است. (۴)

در روش دیگری مشابه با این روش، طرح پیشنهادی ناظر جلسه (عضو هیأت علمی یا استاد مربوطه) نیز ارائه و مورد بحث قرار می‌گیرد و سپس با روش نویسنده مقاله مقایسه می‌شود. (۳)

▣ ارزشیابی ژورنال کلاب:

بهترین راه ارزشیابی، پرسش از شرکت‌کنندگان در مورد میزان رضایت آنها از ژورنال کلاب است. در مورد دستیاران انجام ارزیابی در زمینه مهارت‌های مطالعه بالینی، یک راه دیگر بررسی موفقیت ژورنال کلاب است. در صورتی که هدف ژورنال کلاب بهبود توانایی ارزیابی انتقادی باشد، پاسخ شرکت‌کنندگان به سؤال‌های مربوط به روش تحقیق و ارزیابی آماری آنها می‌تواند مفید باشد.

روش دیگر، انجام پیش‌آزمون و پس‌آزمون در ابتدا و انتهای دوره برگزاری ژورنال کلاب در مورد مسائل مورد تأکید (آمار و غیره) است. (۶)

▣ نتیجه‌گیری:

در مجموع برای برگزاری مؤثر ژورنال کلاب یک چهارچوب ایده‌آل و ثابت وجود ندارد، بلکه با توجه به اهداف، شرکت‌کنندگان و متغیرهای دیگر شکل برگزاری ژورنال کلاب نیز متفاوت است. به عنوان مثال

- postgraduate medical education. *J Gen Inter Med* 1998; 13: 347-53
2. Centeno AM , Blanco A , Arce M. Journal club devoted to educational issues. *Acad Med* 1999; 74(5): 464
3. Hartlaub PP . A new approach to the journal club. *Acad Med* 1999;74(5): 607-8
4. Joorabchi B.A problem - based journal club. *J Med Educ* 1984; 59: 755-7
5. Linzer M. The journal club and medical education : Over one hundred years of unrecorded history. *Postgrad Med* 1987; 63: 475-8
6. Valentini Rp, Daniels SR. The journal club. *Postgrad Med* 1997; 73: 81- 5

در حالی که در دوره‌های دستیاری ارتقاء توانایی‌های بالینی و تفکر انتقادی مهم تلقی می‌شود در دوره‌های فوق تخصصی بهبود توانایی طراحی تحقیق مورد تأکید است. علاوه بر موارد فوق یکی دیگر از اهداف برگزاری ژورنال کلاب در بعضی مراکز، بهبود مکالمه و ارائه مقاله‌های علمی به زبان انگلیسی است و جلسات ژورنال کلاب به زبان انگلیسی برگزار می‌شود. مهارت گرداننده جلسات چه از نظر تخصص در زمینه خاص و چه توان مدیریت و هدایت جلسات به خصوص ایجاد طوفان فکری از اهمیت خاصی برخوردار است. در نهایت این که ژورنال کلاب عرصه‌ پر باری برای تحقیقات آموزشی و چهار چوب قابل انعطافی برای آموزش علوم پایه و مهارت‌های بالینی است.

▣ مراجع :

1. Alguire PC.A review of journal clubs in